

**SVEKRVA
JE MRZELA,
A MUŽ
ZLOSTAVLJAO...**
Mileva sa
sinovima

**ZAR JE OVO
GROB...**
Poklonici lika
i dela srpske
naučnice
na bezimenoj
livadi

Greh Ajnštajna i Srbije

Iako se 2008. godine navršava 60 godina od smrti najpoznatije srpske fizičarke i matematičarke, njeni zemni ostaci i dalje leže na jednoj ciriškoj ledini, ispod dva Švajcarca

Najveća srpska naučnica 20. veka Mileva Ajnštajn leži na jednoj švajcarskoj ledini, a iznad nje su najmanje još dva Švajcarca. Spomen-obeležja nema, pa poklonici njenog imena mogu na livadu da poneseš lavor sa cvećem i krstom i pomole se za dušu Srkinje, jedne od prvih deset žena na svetu koje su studirale tehnološke nauke.

Milevin „grob“ je pronađen tek 2004. godine pored groblja Nordhajm u Cirihi. I država Švajcarska dozvolila je državi Srbiji da svojoj najvećoj naučnici podigne spomen-obeležje ili nešto slično već u decembru 2004. Država Srbija nije bila zainteresovana, mada je ove godine dvaput pokazala zanimanje za tu stvar. Telefonom. Što je veliki korak za Milevu, a mali za državu Srbiju.

Bruka od 1.000 evra

Da iznenada nisu „vaskrsela“ ljubavna pisma Mileve Marić i

njenog voljenog Alberta Ajnštajna 1986. godine u Americi, koja su prodana na aukciji, Mileva bi bila potpuno zaboravljena. Zahvaljujući pismima, čija sadržina dospeva u javnost na kašičicu, za naučno ime Mileve Ajnštajn počinju da se bore entuzijasti i rodaci, a bogami i Švajcarci.

Petar Stojanović, osnivač Memorijalnog centra „Nikola Tesla“ iz Sent Galena, nekoliko meseci je o svom trošku tragao za Milevinim grobom koji se izgubio pošto nikog nije bilo da plaća grobljanske takse.

- Bližila se 2005. godina, stogodišnjica teorije relativiteta, i ja sam tragajući od groblja do gradskog arhiva uspeo da pronađem njene zemne ostatke. Mileva je umrla 4. 8. 1948. godine i prvih 25 godina grad Cirihi je plaćao dažbine za njen grob, ali došao je red na familiju da plaća takse, a Milevino naučno ime je potpuno zaboravljeno. Njene mošti su izvadili i premestili, a onda su preko nje sahranjena još dva tela.

**SRPSKI
ENTUZIJASTA...**
Petar
Stojanović
u biblioteci
u Sen Galenu

Tako Mileva nosi još dvoje preko sebe - priča Stojanović za Press.

A njegovo udruženje sprema spomen-ploču na zgradi u Cirihi, gde je Mileva živela do smrti. Sponzor spomen-ploče je jedna švajcarska firma, a Srbi uglavnom i dalje spavaju. Bar kad je Mileva u pitanju.

- U Srbiji se uvek izbegava rad, a država i razna udruženja mlade praznu slamu. Ja nisam ni familija ni država. A čak je i njenu sahranu platio Cirihi. Koštala je 150 franaka u to vreme. Ove godine mi se javljalo srpsko Ministarstvo za dijasporu dva puta telefonom i izjavilo da je zainteresovano za spomenik, a dozvolila čući tri godine kod mene na stolu. Za najskromnije obeležje treba 1.000 evra! Ali nije problem u parama, nego ko će to da radi - ubeden je Stojanović.

Ajnštajnovi samopouzdanje

Mileva Marić rođena je 1875. u Titelu u oficirskoj porodici, a detinjstvo provodi u seljkanju iz varoši u varoš. Neznatno kraća leva noga zbog iščašenog kuka na rode-

nju, kao i njena ljubav prema Ajnštajnu, obeležiće ceo njen život. Nakon školovanja u Rumi, Novom Sadu i Šapcu 1896. došla je na čuvenu Državnu politehničku školu (ETH) u Cirihi, kao peta žena na svetu koja je studirala fiziku i jedina u svojoj generaciji. S Ajnštajnom se upoznala već sledeće godine. Kasnije se između njih razvila ljubav, koja je cvetala u pismima. Ajnštajn je pisao „bez tebe meni nedostaje samopouzdanje“ i „moja ljubav rešava moje matematičke probleme“. Tako su se 1903. godine venčali u Bernu, iako je Mileva bila četiri godine starija, a svekrva ju je mrzela iz dna duše. Vanbračnu ćerku rodila je godinu dana ranije. U pismima je Mileva naziva Lizerl, i data je na usvajanje. Neki tvrde da je Lizerl umrla, a neki se kunu da nije. U braku su rode-

na dva sina: Hans Albert i Eduard, koji je bolovao, navodno, od šizofrenije.

Posle čudesne Ajnštajnovog godine 1905. kada je objavljena teorija relativiteta, Mileva se u pismima svojoj najboljoj prijateljici Heleni Kaufman-Savić žali da to što je postao naučnik svetskog glasa, počinje da utiče na njegovu ljudskost. Već 1913. Albert joj daje čuveni ultimatum gde joj navodi napismeno šta joj je dozvoljeno, a šta ne u braku s njim. Čak joj je zabranio i da ga oslovljava. Otad žive razdvojeno da bi se zvanično razveli 1919. godine. Posle tri godine Ajnštajn joj šalje novčani deo Nobelove nagrade - 100.000 švedskih kruna, a slavu zadržava za sebe. Uveliko živi u drugom braku s rođakom Elzom i više ne objavljuje nijedno naučno delo.

Kad su Milevu jednom provokativno pitali zašto je naučnik rad poklonila svom mužu, rekla je:

- Ali mi smo „ajn štajn“ (jedna stena).

Albert Ajnštajn očigledno nije tako mislio.

Jedna stena na Mesecu

Dragiša Marić, Milevin rođak po stričevskoj liniji, misli pak da ni do dan-danas svet nije video originalni manuskript teorije relativiteta zato što je ispisan Milevinim rukopisom!

- Ma mi ne možemo ništa da uradimo ni od ovog našeg novosadskog Zavoda za zaštitu spomenika, a kamoli u svetu. Godine su prošle dok nekom sokačić-budžaku u Novom Sadu nisu dali Milevino ime. Napravili smo i jedan spomenik.

Država ništa. Samo pojedinci. Komunisti su odmah posle rata zapalili salaš Marića igrajući kozaračko kolo. Pošto se Mileva udala za jednog Nemca. Tako nije ostalo ništa. Na njihovom imanju u Kisačkoj ulici u Novom Sadu država je nacionalizovala 11 stanova, a četiri su ostala Marićima, ali je opština uselila neke porodice - žali se Marić koji tvrdi da je teorija relativiteta nastala ispod vojvodanskog duda u Kaću, gde su nekoliko godina Mileva i Ajnštajn do duboko u noć računali. Milevin deda tada se žalio da mnogo troše petrolej.

- Tako je teorija napisana u Srbiji, a onda su je odneli u svet i tamo objavili. Od slave Milevi ništa. Čak je i gradonačelnica Maja Gojković obećala da će, čim osvoji vlast, popraviti Milevinu kuću. Ona i danas propada, a jednom su s kuće ukrali i spomen-tablu. U novosadskom muzeju se čuva Ajnštajnova lula koju je poklonio Milevinom ocu, Milevin fotoaparati i njena pisma kumovima. Čuvaju se u arhivu - tvrdi Marić.

Pol Ajnštajn, jedan od Milevinih unuka, živi u Parizu i poslao je Dragiši dosad 300 pisama. „Ima našu du-

šu“, zaključio je Dragiša.

Ostatak života Mileva je provela u stanu preko puta fakulteta u Cirihi gde je upoznala i zaljubila se u „jednu stenu“. Kažu da se izdržavala časovima matematike i klavira. Njen rođak Dragiša tvrdi da je „kriva zato što je Srkinja“.

- Ova država ne može da uradi ni DNK analizu Milevinih ostataka. Da se rodila kao Nemica, bila bi tvorac teorije relativiteta, a ne bi ležala na nekoj livadi ispod nekoliko redova Švajcaraca!

Dotle jedan krater na Mesecu nosi ime Ajnštajna. Jedne stene. SANJA MILEVA TOMIĆ

KLINČ DVE SREĆE: LIČNE I OPŠTELJUDSKE

Mirjana Čvorić, novinarka RTV Šabac, istraživala je prošle godine puteve Mileve Ajnštajn u dokumentarnom filmu „Jedna stena“. Film je osvojio niz priznanja, a najznačajnija je nagrada na međunarodnom festivalu u Slovačkoj, najstarijem festivalu dokumentarnog filma u Evropi. Mirjana je na letovanju u Švajcarskoj poželela da snimi Milevin grob i otkrila da je to u stvari jedna livada. Tako je počela

da snima dokumentarac.

- Prateći Milevine tragove od Novog Sada do Cirihi shvatila sam da je bila isuviše pametna žena za svoje vreme. Ajnštajnu je izvađen mozak, a ni do dan-danas nismo dobili rezultate „genija“. A Milevin život je potvrda da se ne mogu sjediniti dve sreće: lična i opšteljudska. Jedna se uvek mora žrtvovati - kaže Mirjana.

**BESMISLENA
ZRTVA...**
U ime ljubavi
Mileva je
odbila da
potpiše teoriju
relativiteta

